

Література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001. – 395 с.
2. Любіцева О.О. Методика розробки турів / О.О. Любіцева // Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2003. – 104 с.
3. Масляк П.О. Загальні засади доступного туризму / П.О. Масляк, О.Ю. Гринюк, К.А. Казанцева // Молодий вчений. – 2017. – № 2. – С. 25-29.
4. Сміль І.В. Туристичні ресурси світу // Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. – 336 с.

О.С. Сунтєло

*Харківський національний університет Каразіна,
syptelo@gmail.com*

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МІСТ В КОНЦЕПЦІЯХ ЗАРУБІЖНИХ ВЧЕНИХ

Сучасні міста України, разом з всією країною перебувають на етапі трансформацій. Більшість великих міст декларують їх прагнення до подальшого розвитку за новими світовими правилами. Зокрема, в стратегії розвитку м. Харкова зазначено прагнення міста стати SMART [1]. Виходячи з аналізу робіт присвячених новому урбанізму, що включає в себе такі шляхи розвитку міста як smart-, global-, green-, creative-, inclusive-city та ін., спираючись на концепцію постіндустріального суспільства (переходу) Д. Белла [5], можна зробити висновок, що всі ці «види» міст загалом є постіндустріальною формою розвитку міського простору.

Місто, як центр цивілізаційного розвитку формується разом зі становленням індустрії (промисловості). Більшість світових урбаністичних центрів – це міста, що пройшли індустріальну стадію розвитку, яка дала можливість накопичення капіталу для їх успішному розвитку [3]. Поняття постіндустріального розвитку міста є досить новим та мало вивченим в сучасній географічній науці. Проте наратив постіндустріального суспільства та трансформації всіх його складових набув значної популярності. Сучасні тенденції нового урбанізму, комперативна теорія та постмодерні підходи сучасної суспільної географії стимулюють значний науковий інтерес до вивчення міст на етапі трансформацій.

Оксфордський словник пропонує таке визначення поняття постіндустріальне місто, спираючись на дослідження Phelps and Ozawa (2003). Постіндустріальне місто – місто, що демонструє особливості постіндустріального суспільства [8]. Дуглас В. Шоу загалом підтримує таку думку, та визначає «постіндустріальне» місто як набір міських форм і функцій, які, як видається, досить відрізняються від промислових міст останніх двох століть, щоб гарантувати окреме визначення [4].

Термін «постіндустріалізм» ще на початку ХХ ст ввів в науковий обіг англійський соціолог А. Пенті, який з точки зору футуристичного вчення

намагався визначити майбутній стан суспільства, що пов'язував з очевидним занепадом індустрії. А термін «постіндустріальне суспільство» ввів в 1958 році в науковий обіг американський соціолог Д. Рисмен. Теорія постіндустріального суспільства з'явилася в результаті синтезу різних підходів до оцінки динаміки стану, розвитку суспільства. У 1960-і рр. відбулося всебічне поширення поняття «постіндустріалізму» і осмислення того, що фактор технологічного розвитку буде превалювати не тільки над соціальними, а й політичними відмінностями [4, 5].

В основі концепції постіндустріального розвитку міст, що є одними із складових компонентів світової соціогеосистеми, лежить вчення про технологічну революцію та хвилевий характер розвитку суспільства Е. Тофлера [4], який пов'язує перехід суспільства від одного етапу до іншого з удосконалення техніко-матеріальних можливостей виробництва. За Тофлером, до середини ХХ ст. людство пройшло три хвилі розвитку: аграрну, індустріальну та постіндустріальну. Дані етапи мають планетарний характер, проте автор не виключає регіональну складову, констатує факт, що на момент становлення даної концепції в світі існують суспільства кожної з хвиль. Остання, третя хвиля постіндустріального розвитку почалась в середині ХХ ст. Більшість країн світу досі перебувають в перехідній до третьої стадії, включаючи і Україну.

Концепція постіндустріального суспільства була сформульована в 1970-х американський соціолог Д. Белл. По суті він більш детально розкрив особливості «третьої хвилі Тофлера». Постіндустріальне суспільство Белл пов'язує з розвитком економіки знань та обслуговування – терціалізацією публічного, соціального та виробничого простору. Ряд вчених, зокрема Дж. Рифкін, О. Негт, Б. Кагарлицький, К. Омаз та інші, критикують концепцію постіндустріального суспільства. Головною тезою є незгода з авторами концепції щодо значного впливу суспільства та ігнорування зовнішніх факторів. Критики запевняють що повний перехід до постіндустріального суспільства не лише призводить до кризи виробництва та обезцінення людської праці, а й взагалі не є можливим в повній мірі. Практика початку ХХІ ст довела, що владні та культурні особливості не завжди співпадають з потребами та можливостями економіки. Так деіндустріалізація високорозвинених країн призвела до занепаду промислових зон («справа Детройта»), обезцінення промислової робочої сили та міграцію виробництва до «нових індустріальних країн» [4, 5, 6]

Більшість вчених, які досліджують міста, стверджують, що головні міста світу вже є постіндустріальними, а решта так чи інакше прагне до цього рівня. Так, Н. Мезенцева [2] зазначає, що кожне місто в своєму розвитку так чи інакше прагне до постіндустріального. Місто сприймається як простір можливостей і проблем, як територія, де присутні різноманітні досягнення цивілізації, та водночас як простір, де концентруються екологічні проблеми, соціальні негаразди, бідність тощо. У сучасному постіндустріальному суспільстві посилюється значимість якості життя, соціальної стабільності та стану захищеності населення, екологічної безпеки проживання в містах. З іншого боку, зростає увага до якості освіти та рівня кваліфікації мешканців міст, науково-технічного потенціалу міст, інноваційності їхнього розвитку,

оновлення міської інфраструктури з використанням найсучасніших технологій. При цьому стратегія сучасного розвитку міст ґрунтується на збереженні їх культурної ідентичності, автентичності та індивідуальних особливостей.

Наразі більшість досліджень постіндустріального розвитку міст та впливу на цей процес наявної індустріальної спадщини присвячені саме країнам, що знаходяться на ранньому постіндустріальному періоді свого розвитку. Це в першу чергу країни колишнього соціалістичного табору, зокрема Україна. Яскравим прикладом такого роду дослідження є робота Marcin Wójcik, Paulina Tobiasz-Lis & Karolina Dmochowska-Dudek «Problems of post-industrial city development. Tensions between the structure and image of Łódź (Poland)» [9]. Проте головний аспект даного дослідження це виявлення впливу індустріальної спадщини на трансформацію функціонально-просторової структури міста та міський простір в контексті теорії «третього місця».

Проблеми сучасних постіндустріальних міст також висвітлює М. Grabkowska в роботі Regeneration of the Post-Socialist Inner-City: Social Change and Bottom-up Transformation in Gdańsk [7]. На думку автора процеси трансформації, так званих «західних міст» значно відрізняються від пострадянських міст. Саме явище джентрифікації в «західних» містах здійснюється як невід’ємна та логічна складова їх постіндустріального розвитку.

Література:

1. Стратегія розвитку міста Харкова до 2020 року, затверджена рішенням 10 сесії Харківської міської ради 7 скликання від 21. 12. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.city.kharkov.ua/assets/files/docs/zakon/strategy2411.pdf>
2. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. – 438 с
3. Reed H. Financial centre hegemony, interest rates and the global political economy // International Banking and Financial Centres. London, 1989. P. 247-268.
4. Toffler, A. (2000) The third wave (Evc, A.). In Shovkun, V. (Eds.). Kyiv, Publishing House “Vsesvi”.
5. Bell, D. (1968) Notes on the Post-Industrial Society. The Public Interest. 7, 102-118.
6. Chanan M, Steinmetz G, 2005 Detroit: Ruin of a City (Bristol Docs, Bristol)
7. Grabkowska, M. (2012) Regeneration of the Post-Socialist Inner-City: Social Change and Bottom-up Transformation in Gdańsk. Pracownia, Gdańsk, 172 pp.
8. Oxford reference. post-industrial city. Available at: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100339535>
9. Wójcik, M., Tobiasz-Lis, P. & Dmochowska-Dudek, K. (2017) Problems of post-industrial city development. Tensions between the structure and image of Łódź (Poland). Available at: <https://relocal.eu/problems-of-post-industrial-city-development-tensions-between-the-structure-and-image-of-lodz-poland/>